

CHÀO MỪNG HỘI NGHỊ KHOA GIÁO TOÀN QUỐC

(26-11-1984--2-12-1984)

XÁC ĐỊNH VINH DỰ VÀ TRÁCH NHIỆM CỦA KHOA HỌC XÃ HỘI TRONG HỆ THỐNG KHOA GIÁO CỦA ĐẢNG

I

Nghị quyết 37 của Bộ Chính trị, cũng như các nghị quyết của Đại hội lần thứ IV và Đại hội lần thứ V của Đảng, nhấn mạnh vai trò ngày càng tăng của khoa học xã hội trong thời đại chúng ta. Đảng đã giao cho khoa học xã hội những nhiệm vụ lớn lao mà nó phải đảm đương trong sự nghiệp xây dựng chủ nghĩa xã hội trên đất nước ta và trong cuộc đấu tranh tư tưởng đang diễn ra gay gắt trên phạm vi toàn thế giới.

Cách đây hơn 100 năm, với sự xuất hiện của C.Mác và F.Ăngghen, nhân loại đã thực hiện cuộc cách mạng lớn nhất trong nhận thức về bản thân mình.

Lần đầu tiên trong lịch sử, những quy luật phổ biến của mọi hiện tượng và quá trình xã hội đã được phát hiện và khoa học xã hội đã thực sự trở thành Khoa học Chủ nghĩa Mác – Lênin, đỉnh cao của khoa học xã hội, đã trở thành vũ khí đấu tranh trong sự nghiệp giải phóng của giai cấp công nhân. Thắng lợi vĩ đại của cách mạng Tháng mười Nga năm 1917 và những thành tựu rực rỡ của cộng đồng xã hội chủ nghĩa, phương hướng đúng đắn của ba dòng thác cách mạng trên thế giới ngày nay-đó chính là thành quả tốt đẹp của khoa học xã hội trong tay giai cấp tiên tiến nhất của nhân loại.

Ở Việt Nam, sự du nhập chủ nghĩa Mác-Lênin bởi Chủ tịch Hồ Chí Minh và các lãnh tụ khác của Đảng đã tạo ra bước ngoặt lớn nhất trong lịch sử dân tộc.

Dưới ánh sáng của chủ nghĩa Mác-Lênin, Đảng ta đã vận dụng các khoa học xã hội, từ triết học kinh tế học, xã hội học đến văn học, sử học, dân tộc học để nghiên cứu các vấn đề của xã hội Việt Nam Đảng đã vạch ra đặc điểm và quy luật phát triển của Cách mạng, định ra những đường lối đúng đắn, lãnh đạo toàn thể nhân dân đạt được những thành tích cực kỳ vẻ vang trong sự nghiệp giải phóng dân tộc và xây dựng chủ nghĩa xã hội.

Từ sau Cách mạng Tháng Tám Đảng đã chủ trương thành lập Ban văn Sử Địa, tổ chức nghiên cứu đầu tiên về khoa học xã hội.

Việc giảng dạy một số ngành khoa học xã hội trên cơ sở của chủ nghĩa Mác - Lênin được tiến hành ở các trường. Từ những bước sơ khai ấy, khoa học xã hội ở nước ta đã có những bước trưởng thành và đạt được những thành tựu đáng khuyến khích.

Ngày nay, chúng ta đã có một đội ngũ đông đảo các cán bộ nghiên cứu và giảng dạy về hầu hết các lĩnh vực khoa học xã hội. Đội ngũ ấy bao gồm những người có phẩm chất chính trị vững vàng, có tư cách đạo đức cách mạng và trình độ chuyên môn nhất định, hiện làm việc trong các trường Đảng, trường của quân đội, các trường đại học, ở các viện nghiên cứu, ở các bộ và các địa phương.

Công tác giảng dạy và nghiên cứu khoa học xã hội ngày càng gắn liền với đường lối cách mạng của Đảng, bám sát những sự việc thực tế, kết hợp lý luận với tình hình cụ thể của đất nước. Khoa học xã hội do đó đã góp phần đáng kể vào việc phổ biến chủ nghĩa Mác - Lênin, những quan điểm và đường lối cách mạng của Đảng trong cán bộ, đảng viên và nhân dân. Bước đầu đã có những công trình thiết thực phục vụ sự nghiệp xây dựng đất nước, có những kiến nghị với Đảng và nhà nước về nhiều vấn đề lớn của xã hội. Những kết quả nghiên cứu khoa học xã hội đã được công bố trên các tạp chí của các viện chuyên ngành, trên các sách chuyên khảo và các báo cáo khoa học.

Các trường Đảng, các trường của quân đội, các trường đại học đã xây dựng được các khoa cơ bản về khoa học xã hội, trước hết là các khoa về chủ nghĩa Mác-Lênin. Cán bộ khoa học xã hội ở các trường đã bước đầu kết hợp việc giảng dạy và nghiên cứu. Công tác nghiên cứu khoa học xã hội được tiến hành ở Viện Mác-Lênin và một số ban của Đảng và nhiều nhất là ở Ủy ban Khoa học xã hội Việt Nam - trung tâm nghiên cứu về khoa học xã hội của cả nước. Gần đây, hoạt động nghiên cứu khoa học xã hội còn được tiến hành ở nhiều viện chuyên ngành thuộc các bộ. Nhiều tỉnh, và thành phố đã bắt đầu xây dựng các bộ phận nghiên cứu về khoa học xã hội nhằm đáp ứng những yêu cầu xây dựng địa phương và quản lý xã hội.

Những thành tích nói trên là đáng kể. Tuy nhiên so với yêu cầu của Đảng trong tình hình hiện nay thì khoa học xã hội còn phải cố gắng nhiều lắm.

II

Hội nghị Khoa giáo toàn quốc lần này tập trung vào hai lĩnh vực: giáo dục và khoa học-kỹ thuật những vấn đề của khoa học xã hội chưa được đặt ra để trao đổi. Tuy nhiên, với tư cách là một ngành trong hệ thống khoa giáo của Đảng, khoa học xã hội có trách nhiệm nhận lấy những nhiệm vụ của mình trong phạm vi những vấn đề được đưa ra.

Như Đảng ta thường nêu lên “khoa học và kỹ thuật là một động lực vô cùng mạnh mẽ để đẩy mạnh sự nghiệp xây dựng chủ nghĩa xã hội và bảo vệ Tổ quốc, góp phần to lớn chiến thắng nghèo nàn lạc hậu, đưa chủ nghĩa xã hội đến toàn thắng trên đất nước ta”⁽¹⁾.

Động lực to lớn ấy phải là sức mạnh tổng hợp của cả khoa học xã hội, khoa học tự nhiên và khoa học kỹ thuật.

Thiếu mối quan hệ mật thiết này, thì mọi công trình nghiên cứu kinh tế - xã hội sẽ trở nên phiến diện và ít hiệu quả.

⁽¹⁾ Đảng cộng sản Việt Nam: *Nghị quyết của Bộ Chính trị về chính sách khoa học và kỹ thuật*, tr.54.

Thời đại chúng ta, với nhu cầu giải phóng xã hội và sản xuất phát triển, đang chứng kiến sự phát triển nhanh như vũ bão của mọi ngành khoa học. Các khoa học đang xen cài vào nhau, tác động lẫn nhau, tạo nên sức mạnh kỳ diệu trên mọi lĩnh vực của đời sống. Ngày nay, không một nền khoa học nào có thể đơn độc phát hiện ra bản chất sâu xa và những đặc điểm phong phú của một hiện tượng thiên nhiên hoặc xã hội. Nghiên cứu liên ngành trở thành một yêu cầu tất yếu của mọi công trình khoa học và điều kiện thành công của mỗi người nghiên cứu.

Trong những năm gần đây, sự hợp tác chặt chẽ giữa khoa học tự nhiên, khoa học kỹ thuật và khoa học xã hội đã dần dần được thực hiện trên nhiều lĩnh vực khác nhau. Viện khoa học xã hội tham gia các công trình nghiên cứu về nhà ở, về phát triển nông thôn, về quản lý đô thị, về điều tra cơ bản tại nhiều vùng lãnh thổ đang đem lại những kết quả tốt đẹp. Thiếu sự phối hợp chặt chẽ đó thì không một công trình nghiên cứu nào có thể đạt tới kết quả. Từ việc xác định cơ cấu kinh tế - xã hội của một vùng lãnh thổ cho đến việc xây dựng một vùng kinh tế mới tổ chức một nông trường mở rộng việc khai thác lâm nghiệp, ngư nghiệp của một vùng, Đảng đòi hỏi sự đóng góp đồng bộ của cả khoa học xã hội, khoa học tự nhiên và khoa học kỹ thuật. Không thể mở rộng hàng vạn, chục vạn hécta trồng cao su, trồng cà phê nếu chỉ đơn thuần dựa trên cơ sở nghiên cứu của khoa học tự nhiên về chọn giống, về khí hậu, về chất đất mà không có sự tham gia của khoa học xã hội nhằm cân nhắc những thuận lợi và trở ngại từ các mặt: dân cư, tập quán, ý thức và thái độ của các tầng lớp nhân dân ở địa phương, đến dự báo về nhu cầu trong nước và thị trường thế giới ở những thập kỷ sắp tới.

Hiện nay nhiều vấn đề đã và đang được đặt ra trước giới khoa học Việt Nam, mà câu trả lời phải là kết quả nghiên cứu phối hợp giữa cả khoa học xã hội, khoa học tự nhiên và khoa học kỹ thuật. Vì sao những thành quả khoa học của ta chưa được các ngành và các địa phương ứng dụng nhanh chóng? Làm thế nào dự kiến được một chiến lược khoa học - kỹ thuật hoàn chỉnh nhất cho đất nước? Làm thế nào xây dựng nhanh chóng một đội ngũ khoa học đủ trình độ và phẩm chất đáp ứng được những yêu cầu của thời đại ta và đất nước ta? Tôi nghĩ rằng đó là những đề tài mà cả giới khoa học chúng ta phải cùng tham gia.

Dưới sự lãnh đạo của Đảng, sự hợp tác và đoàn kết chặt chẽ giữa các ngành khoa học Việt Nam sẽ góp phần nhất định vào việc xây dựng chiến lược kinh tế xã hội của đất nước, kiến nghị được những biện pháp có hiệu quả nhất trong việc thực hiện đường lối chính sách của Đảng, gánh vác những nhiệm vụ ngày một nặng mà đất nước đòi hỏi ở giới khoa học.

III

Thời đại chúng ta mở ra sự kết hợp chặt chẽ nhất giữa khoa học và giáo dục. Giáo dục đem lại cho mọi người những kiến thức khoa học mới nhất của nhân loại. Khoa học đem lại cho giáo dục những cơ sở vững chắc nhất về nội dung, phương pháp và tổ chức.

Đưa một đất nước mà đại bộ phận là mù chữ lên trình độ mọi người đều biết chữ và có kiến thức ngày một cao, đó là thành tựu vô cùng to lớn của chế độ ta. Đó

là niềm tự hào không chỉ riêng của ngành giáo dục mà còn của cả khối Khoa giáo chúng ta và của toàn thể nhân dân ta.

Hiện nay, công cuộc cải cách giáo dục đang được đẩy mạnh trên toàn quốc và sẽ đạt được những thành quả lớn hơn nữa. Khoa học xã hội sẽ có những thiếu sót không thể bào chữa được, nếu như nó không đóng góp phần mình vào sự nghiệp to lớn này. Như mọi người đều biết, ngành giáo dục của chúng ta không chỉ dạy chữ mà còn dạy con người, không chỉ đơn thuần truyền thụ kiến thức mà còn đào tạo những thế hệ cách mạng phát triển về mọi mặt để gánh vác những công việc ngày một nặng nề mà lịch sử giao phó.

Đảng ta đã cực kỳ sáng tạo khi nêu lên con người làm chủ tập thể, một kiểu mẫu của con người mới mà đất nước đang đòi hỏi, mà ngành giáo dục có trách nhiệm vun trồng.

Nhưng thế nào là con người làm chủ tập thể? Giới khoa học xã hội đã có một số công trình nghiên cứu thể hiện trên một số sách báo. Những công trình ấy còn nghèo nàn về nội dung, chưa trình bày được một cách sâu sắc đầy đủ và có hệ thống về bản chất, đặc điểm và quy luật hình thành con người làm chủ tập thể.

Khoa học xã hội còn phải cố gắng nhiều hơn nữa để đi sâu vào vấn đề quan trọng này, đồng thời nêu lên được những đặc điểm cơ bản của lối sống xã hội chủ nghĩa và đạo đức xã hội chủ nghĩa ở con người mới. Cần phải phân tích sâu sắc điều mà Đảng ta nêu lên coi như lẽ sống của con người làm chủ tập thể đó là: lao động, tình thương và lẽ phải.

Khoa học xã hội còn từ góc độ lịch sử tìm hiểu quá trình hình thành những truyền thống tốt đẹp của dân tộc ta, những truyền thống đã phát huy tác dụng mạnh mẽ trong sản xuất chiến đấu và xây dựng, những quan hệ tươi sáng giữa người và người trong gia đình và ngoài xã hội.

Để góp phần tìm hiểu các hoạt động và hiệu quả của công tác giáo dục, xã hội học đã tiến hành một số công trình nghiên cứu tại nông thôn và thành thị. Tại thành phố Hồ Chí Minh, xã hội học đã nghiên cứu công phu về mối quan hệ giữa gia đình, trường học và khu phố trong giáo dục thiếu nhi. Tại Hà Nội, xã hội học đã điều tra về tình hình nhà trẻ và trả lời câu hỏi: vì sao các gia đình muốn và không muốn đưa con em vào nhà trẻ? Tại Thái Bình, xã hội học tìm hiểu tại sao có những trường hợp gia đình nông dân thuần túy không cho con đi học nữa, mà gia đình phi nông nghiệp lại cho con học tới cấp II, cấp III.

Chúng tôi vui mừng nhận thấy sự cộng tác giữa cán bộ nghiên cứu của Ủy ban Khoa học xã hội Việt Nam với cán bộ giảng dạy của các trường đại học đã được tiến hành chặt chẽ hơn. Cán bộ khoa học xã hội đã biên soạn một số giáo trình đại học như đạo đức học, xã hội học và giảng dạy ở nhiều bộ môn khác. Mặt khác, cán bộ các trường đại học cũng tham gia nhiều công trình điều tra và nghiên cứu do Ủy ban Khoa học xã hội Việt Nam chủ trì.

Hy vọng rằng, dưới sự hướng dẫn của Ban Khoa giáo trung ương, khoa học xã hội sẽ đóng góp được nhiều hơn nữa vào sự nghiệp giáo dục của Đảng.

IV

Trong vòng mấy năm nay, khoa học xã hội đã được rất nhiều địa phương quan tâm xây dựng và sử dụng. Các viện thuộc Ủy ban Khoa học xã hội Việt Nam đã dần dần có

những quan hệ chặt chẽ với các tỉnh và cùng các tỉnh nghiên cứu rất nhiều vấn đề có ý nghĩa địa phương và toàn quốc. Điều đó thể hiện tinh thần phấn đấu chung của cán bộ ta nhằm khắc phục những khuyết điểm đã được nêu lên ở Đại hội lần thứ V của Đảng. Trước hết là khuyết điểm xa rời thực tế và không cụ thể hóa được đường lối của Đảng. Những cuộc điều tra cơ bản về cả tài nguyên thiên nhiên và môi trường xã hội được tiến hành rộng khắp đang dần dần tạo nên một tác phong mới trong lề lối làm việc. Đó là tác phong bám sát thực tế, giải quyết cụ thể những vấn đề cụ thể.

Thành phố Hồ Chí Minh đã giao cho giới khoa học xã hội tiến hành điều tra, nghiên cứu về tình hình nhiều mặt của thành phố. Sáu đề tài sau đây đã hoàn thành và giao nộp cho thành phố:

- Cơ cấu xã hội.
- Quản lý kinh tế
- Lối sống của thanh niên
- Tàn dư văn hoá thực dân mới
- Tình hình các tôn giáo
- Công tác dịch vụ của thành phố.

Theo yêu cầu của Thành ủy Hà Nội, Ủy ban Khoa học xã hội Việt Nam đã tiến hành nghiên cứu tình hình nhà ở, công tác dịch vụ, đặc điểm giai cấp công nhân và thanh niên Thủ đô, từ đó rút ra những kết luận cụ thể phục vụ cho việc hoàn thiện các chính sách xã hội của thành phố.

Công trình nhà nước về điều tra cơ bản tại đồng bằng sông Cửu Long đang được tiến hành mạnh mẽ với sự hợp tác mật thiết giữa các khoa học tự nhiên, khoa học kỹ thuật và khoa học xã hội. Hy vọng rằng công trình điều tra ở Tây Nguyên cũng sớm muộn đạt được sự hợp tác chặt chẽ ấy.

Chúng tôi hoan nghênh Tỉnh ủy Hà Bắc, Tỉnh ủy Thái Bình, Tỉnh ủy Hà Nam Ninh, Tỉnh ủy Hà Sơn Bình đã tạo điều kiện cho Viện Xã hội học tìm hiểu những biến đổi ở nông thôn và những kết quả chính sách khoán.

Năm nay, rất nhiều địa phương đã giúp đỡ sự hợp tác nghiên cứu của Ủy ban Khoa học xã hội Việt Nam với Ban Nông nghiệp trung ương về nông thôn mới, với Bộ Lao động về chính sách chuyển cư, với Bộ thương binh xã hội về tình hình thương binh và những người về hưu, với Hội Liên hiệp phụ nữ về tình hình gia đình, với Trung ương Đoàn Thanh niên về lối sống.

Ngoài những cuộc điều tra cơ bản nói trên, các địa phương còn cộng tác với nhiều viện thuộc Ủy ban Khoa học xã hội Việt Nam như:

- Cơ cấu kinh tế, quản lý kinh tế (Viện Kinh tế học)
- Cơ cấu xã hội và ngành nghề (Viện Xã hội học)
- Lịch sử địa phương, lịch sử Đảng, lịch sử kháng chiến, lịch sử danh nhân (Viện sử học).
- Địa chí, văn hóa (Viện Văn hóa dân gian).
- Tuyển tập văn học các tỉnh (Viện Văn học)
- Tình hình các dân tộc và phong tục tập quán địa phương (Viện Dân tộc học).
- Tình hình tôn giáo và các tín ngưỡng địa phương (các Viện Dân tộc học, Triết học và Xã hội học).
- Tình hình ngôn ngữ các dân tộc (Viện Ngôn ngữ học).

- Tình hình định canh, định cư, phát triển kinh tế và văn hóa tại Tây Bắc, Việt Bắc, Tây Nguyên (các Viện Kinh tế học, Xã hội học, Dân tộc học).

Năm nay với sự phối hợp của Ủy ban Khoa học xã hội Việt Nam, Thái Bình đã kỷ niệm 200 năm ngày sinh Lê Quý Đôn - Thuận Hải và Long An đã kỷ niệm 100 ngày mất của Nguyễn Thông.

Đặc biệt là chương trình nghiên cứu về mối quan hệ giữa Đảng lãnh đạo, nhân dân làm chủ, Nhà nước quản lý do Viện Mác - Lênin và Ủy ban Khoa học xã hội Việt Nam tiến hành đã được Thành ủy Hải Phòng, Tỉnh ủy Vĩnh Phú, Tỉnh ủy Hà Nam Ninh hưởng ứng. Những kết quả bước đầu được trình bày tại Hội nghị tháng 10 vừa qua tại Ủy ban Khoa học xã hội Việt Nam.

Sự hợp tác giữa Ủy ban Khoa học xã hội Việt Nam và các địa phương còn thể hiện ở chỗ: nhiều đồng chí lãnh đạo và các nhà nghiên cứu khoa học các tỉnh đã nhiệt liệt tham gia các hội nghị khoa học của Ủy ban Khoa học xã hội Việt Nam, và cán bộ khoa học xã hội đã thường xuyên về một số tỉnh để thông báo kết quả nghiên cứu khoa học xã hội ở trong nước và ngoài nước.

Viện Thông tin khoa học xã hội đã thường xuyên xuất bản và phát hành những tài liệu khoa học xã hội phục vụ cho việc thực hiện những nhiệm vụ chính trị trong thời gian trước mắt. Tuy nhiên, Viện thông tin khoa học xã hội còn phải cố gắng rất nhiều mới đáp ứng được các yêu cầu ngày một cao của các địa phương.

Vấn đề cấp thiết hiện nay là cần thoả mãn nhu cầu của đội ngũ đông đảo cán bộ địa phương được gấp rút trau dồi chủ nghĩa Mác - Lênin, đặc biệt là những kiến thức về quản lý kinh tế, quản lý xã hội. Các trường Đảng đã đạt được nhiều thành tựu tốt đẹp trong việc này. Trách nhiệm của các viện khoa học xã hội là phải đẩy mạnh hơn nữa việc nghiên cứu và xuất bản những tài liệu cần thiết cho việc học tập và nghiên cứu của cán bộ.

Đứng trước sự phá hoại của đế quốc Mỹ, bọn bành trướng Bắc Kinh và bè lũ phản động khác trên lĩnh vực tư tưởng và văn hóa, khoa học xã hội có nhiệm vụ cung cấp cho địa phương những tài liệu khoa học nhằm phân tích sâu sắc bản chất phản động của các trào lưu tư sản về triết học, văn học nghệ thuật, vạch trần những thủ đoạn xảo quyệt của kẻ địch trong tâm lý chiến.

Nhận rõ vai trò của khoa học xã hội trong việc giúp cấp ủy địa phương khảo sát thực tế và hoạch định chính sách, rất nhiều tỉnh thành thấy cần phải có một bộ phận khoa học xã hội của tỉnh. Bộ phận này giúp lãnh đạo tỉnh tập hợp, sử dụng những cán bộ khoa học xã hội của địa phương để tiến hành nghiên cứu những vấn đề mà thực tiễn xã hội đang đòi hỏi. Tháng 7 vừa qua, lãnh đạo Ủy ban Khoa học xã hội Việt Nam đã làm việc với đồng chí Bí thư tỉnh và các đồng chí lãnh đạo khác của Quảng Nam - Đà Nẵng về việc triển khai các hoạt động khoa học xã hội trong tỉnh. Các đồng chí lãnh đạo tỉnh đã nhấn mạnh sự cần thiết phải thành lập ngay tại Ủy ban Khoa học-kỹ thuật tỉnh một bộ phận nghiên cứu và phối hợp nghiên cứu về khoa học xã hội. Ban khoa giáo tỉnh có nhiệm vụ giúp Tỉnh ủy theo dõi và hướng dẫn các công việc nghiên cứu này ở địa phương.

Chúng tôi tin tưởng rằng, với một tổ chức như trên, sự phối hợp giữa Trung ương và địa phương về khoa học xã hội sẽ đạt được những kết quả tốt đẹp hơn, góp phần nắm vững thực tế xã hội và cụ thể hoá đường lối của Đảng, đáp ứng được những yêu cầu đã được nêu trong Nghị quyết Đại hội lần thứ V của Đảng.